5e Jaargang. No. 5

15 November 1913.

HOLLANDSCH-ZUID-AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

HET KINDERTEHUIS TE LANGLAAGTE, TRANSVAAL.

Langlaagte is de naam van een dorp in het Westen van den Witwatersrand. Enkelen onzer lezers denken, als zij dien naam hooren, aan meer of minder gelukte goudmijn-operaties. Voor 't meerendeel echter is de naam even onbekend als dat hij de massa der Hollandsch-sprekende Afrikaners onwillekeurig doet denken aan een van de groote liefdewerken, die door de verwoestingen van den Oorlog noodzakelijk waren geworden. Voor hen is Langlaagte synoniem aan Het Kindertehuis, of de groote weesinrichting, waaraan weer de naam van Ds. A. P. Kriel, den stichter en Directeur der inrichting, onafscheidelijk verbonden is.

Op 7 September 1902 opgericht, nog geen half jaar na den Vrede van Vereeniging, is het dus thans ruim elf jaar oud. Het denkbeeld van een weesinrichting te stichten ontstond reeds vóór den Oorlog en werd toen al door Ds. Kriel bepleit. De Kerkeraad zijner Gemeente huurde toen een „erf" met eenige gebouwen daarop. Ook werden (nog vóór den Oorlog) een paar weezen aangenomen, doch, aangezien toen nog niets van een inrichting bestond, toevertrouwd aan een paar menschlievende leden der gemeente.

Toen kwam de Oorlog.

In de Concentratie-kampen lieten meer dan 22000 vrouwen en kinderen het leven.

Toen de Vrede geteekend werd, waren er in Transvaal alleen 10000 weezen.

Ds. Kriel was met de Burgers uitgetrokken en was zoo getuige geweest van heel veel en ontzettend leed. Toen hij voor de eerste maal na den Vrede bij gelegenheid van een Avondsmaalsviering voor zijn gemeente optrad, bepleitte hij weer een omvattende weezenverzorging. „Ik wil", zoo sprak hij, „mijn handen niet bezoedelen met het bloed van hen, die hun leven gegeven hebben voor land en volk; daarom is het onze roeping en onze plicht, hun weezen te verzorgen".

Het weeshuis *werd* gesticht. Sedert zijn er meer dan 1000 weezen verpleegd. Toen het Weeshuis geopend werd, bezat het Bestuur £ 14.3.6. om mee te beginnen. Tot 1911 toe moest het uitsluitend drijven op de gaven van hen, die met Ds. Kriel van oordeel waren, dat het de plicht der Afrikaners was om voor de weezen van hun helden te zorgen. Tegen het einde van 1910 bezat het gesticht 17$^1/_2$ „erven" te Langlaagte, twee erven met gebouwen te Pietersburg en een onbebouwd erf te Pretoria, te zamen een waarde van £ 29000 vertegenwoordigende, belast met £ 8.400 hypotheek.

In de eerste 9 jaren van haar bestaan ontving de instelling £ 67.000 aan giften. Meer dan £ 40.000 werd besteed voor den aankoop van grond, voor gebouwen en voor meubelen. Na een negen-jarig bestaan hadden reeds ongeveer 800 kinderen het weeshuis kunnen verlaten, goed toegerust voor hun verdere loopbaan door opleiding in allerlei ambachten of boerderij, en in den regel bij het verlaten van de inrichting in staat om voor hun eigen onderhoud te zorgen.

Het Kindertehuis te Langlaagte.
Een mooi voorbeeld van conciliatie. Een Schotsche jongen (Ian Campbell — schotscher kan het niet!) en een Afrikaansch meisje: Lootie Terblanche. De kleuters zien het leven ernstig genoeg in, maar voorloopig schijnen ze wel bestand tegen een stootje.

Het laatste jaarverslag, dat wij bezitten, uitgebracht op 12 Febr. 1913, vertelt, dat er toen 320 weezen werden verpleegd. In 't afgeloopen jaar hadden 64 weezen het huis verlaten, 80 waren opgenomen; vier waren er gestorven. In het geheel heeft de stichting gedurende de jaren van haar bestaan zestien kinderen door den dood verloren.

De kinderen worden alleen voor den arbeid opgevoed. Jongens leeren ambachten, meisjes allerlei vrouwelijke bezigheden. In het jaar :911 werd op het verzoek van de Coöperatieve Boeren-Vereeniging te Rustenburg een 20-tal der oudere jongens gevraagd om gedurende den oogst behulpzaam te zijn bij het verpakken van s naasappelen voor export. Ds. Kriel liet 20 jongens gaan, onder toezicht van eenige volwassenen. Het getuigenis, dat zij van hun tijdelijke patroons ontvingen, luidde: „Wij zijn dankbaar, dat wij nader kennis met de weezen van Langlaagte maken kunnen. Zij zijn als een lichtstraal in ons midden wij zullen hun teruggaan naar de Weesinrichting betreuren. Ik geloof nooit, flinker, beleefder en mannelijker jongens te zien. Hun gedrag spreekt boekdeelen voor de opvoeding, die ze in 't Weeshuis hebben." Een aantal weezen werden als knechts bij boeren geplaatst. Hun werk voldeed zóó goed, dat de Directeur thans bestormd wordt met aanzoeken om weezen uit het gesticht.

Het gedrag der kinderen is natuurlijk de graadmeter voor de opvoedkundige talenten van het personeel der inrichting. Dit personeel bestaat zoo goed als geheel uit Afrikaansche vrouwen en mannen.

Er is een spin- en weefschool; er is een timmerwinkel; een schoenmakerij; er wordt een vrij uitgebreide boerderij gedreven (voor deze boerderij is onlangs een stamboekstier in Holland voor de ronde som van £ 100.— aangekocht). Voor de „melkerij" alleen is niet minder dan £ 1200 bij elkaar gecollecteerd onder de Afrikaners. In het geheel werd in het jaar, eindigend 1 Juli 1912, £ 5 960.17.3 door collectes enz. opgebracht, ongerekend het belangrijke bedrag, ingekomen „in natura". Wij noemen deze cijfers, opdat daardoor kan blijken, dat de Afrikaners gaarne en ook veel voor liefdadige doeleinden geven, wanneer dit doel door hen wordt begrepen, het nut daarvan wordt ingezien en dus hun sympathie heeft. Er kwamen in 1911 1057 postwissels in, met bedragen schommelende tusschen 1 sh. en £ 500.— Ook de armsten onder de Afrikaners offeren hun penning. Het gesticht beschikt over geen noemenswaardige geregelde inkomsten. Het is dus geheel afhankelijk van de liefdadigheid. Toch erkent elk verslag, dat het nooit aan het noodige (over 't wenschelijke spreken wij niet) heeft ontbroken. Ook uit Nederland en uit Duitschland is meer dan eens steun verschaft.

Aan kleeren werd in 1911 £ 780.19.4, aan vleesch en brood £ 600.—, aan medicijnen . . . £ 11.10.1 uitgegeven.

Voor 't onderwijs wordt uitstekend zorg gedragen. Als voertuig bij dit onderwijs wordt uitsluitend de Hollandsche taal gebezigd. Een weesmeisje, Anna Gangel, een dochtertje van een Nederlander, in Zuid-Afrika omgekomen, behaalde bij de Taalbond-examens een boekprijs; een Afrikaner „zeun", verpleegde van 't Gesticht, won de gouden medaille.

De officiëele naam van de stichting is: Kindertehuis, niet: Weeshuis. De keuze van den naam is opzettelijk. Ds. Kriel wenschte nimmer een weezen-kazerne op te richten, maar een werkelijk „tehuis" te verschaffen aan de slachtoffers van oorlog en ellende. Uit de vele mededeelingen en verslagen, welke wij hebben nageplozen om deze weinige mededeelingen te doen ter begeleiding van eenige afbeeldingen, welke wij in dit en volgende nummers van deze inrichting geven, hebben wij de overtuiging gekregen, dat de kinderen er werkelijk een „tehuis" vinden. Een sprekend

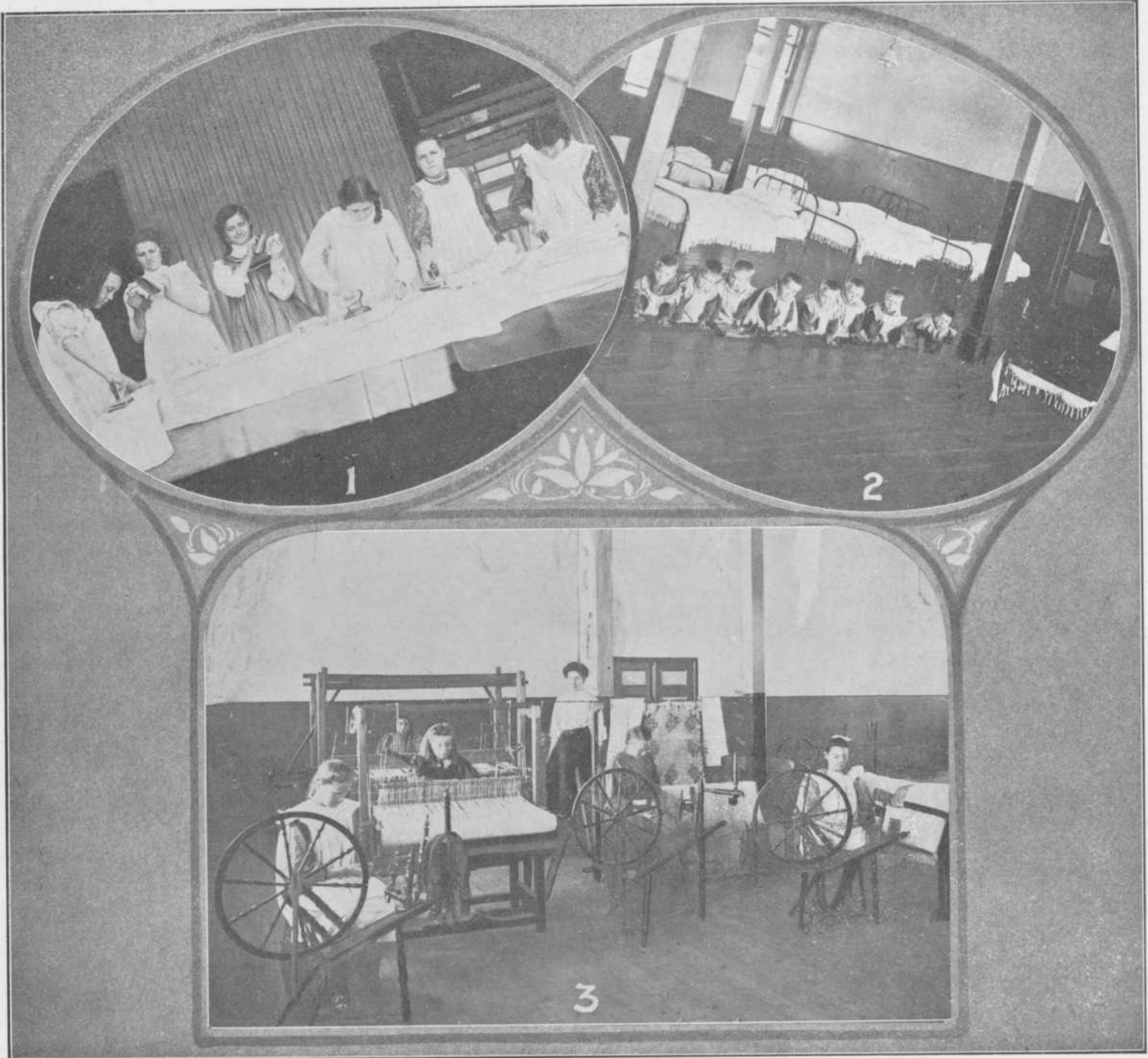
Het Kindertehuis te Langlaagte.
In het midden staat de Stichter en Directeur Ds. A. P. Kriel, die in zijn edel en grootsch, maar uiterst moeilijk werk den steun heeft van zijn „matrone," Mej. Jankowitz en zijn Superintendent J. R. Louw.

bewijs hiervoor is wel, dat meer dan één verpleegde, die reeds het „tehuis” had verlaten om in een of andere betrekking zich door de wereld te vechten, zóó door herinneringen aan de vleeschpotten van Egypte werd geplaagd, dat hij (of zij) van de eerste de beste gelegenheid gebruik maakte om, niet meer als verpleegde, maar als „werker” of „werkster” in de stichting werkzaam te zijn.

Het Kindertehuis (waar, behalve een overgroote meerderheid van Afrikanertjes, ook enkele jeugdige vertegenwoordigers van andere nationaliteiten, ook de Nederlandsche, worden opgevoed) is populair geworden in Zuid-Afrika. Het ligt, zooals de Afrikaner zoo gaarne zegt, maar in dit geval zonder overdrijving: den menschen aan het hart. Het is een nationale instelling in den meest volstrekten zin van 't woord, in 't leven gehouden en tot ontwikkeling gebracht in de bange, dure jaren na den Vrede, toen geen andere nationale zaak wilde gelukken, omdat er geen geld voor kon worden gevonden. Het Tehuis is er nog en wordt steeds grooter. De behoeften stijgen. Bijna elk jaar begint met een tekort. En toch komt men er. En Ds. Kriel staart met nooit verzwakkend optimisme en met een onverzettelijk geloofsvertrouwen in de toekomst.

Dit optimisme en dit vertrouwen hebben het Kindertehuis door alle zware tijden heen geholpen. En dat het niet alleen bestaat, maar zulke uitstekende resultaten bereikt, bewijst, dat Ds. Kriel beschikt over een groote mate van menschenkennis en organiseerend talent.

Wij hopen, dat deze losse opmerkingen er toe mogen bijdragen, om ook onder de Nederlanders de belangstelling voor dit bij uitstek nationale, Hollandsch-Afrikaansche werk levendig te maken. Ds. Kriel heeft het, al was het alleen om wat hij voor Nederlandsche weezen heeft gedaan, ruimschoots verdiend.

Het Kindertehuis te Langlaagte.
1. De strijkles. 2. De allerkleinsten, bezig, den vloer van de slaapzaal te wrijven. 3. De Spin- en Weefinrichting. Het meisje aan het weefgetouw is een Nederlandsche, die vader en moeder in Transvaal verloren heeft en thans, als één van meer Nederlandsche weezen, in de Afrikaansche stichting van Ds. Kriel wordt opgevoed.

NONGKOUSE.

'n Episode uit die Suid-Afrikaanse Geskiedenis.

Die toneel is 'n bos — sag bestraal deur die maanlig; hier en daar skif dit deur die blare, wat saggies ruis, groot blink kolle van tower-lig; sag beef dit op die dauwnat gras; geheimsinnig, deur die dik, lig-bespatte, donker boomstamme. Die voetpad loop uit op 'n groot oop plek; blinkend, met donkere skaduwe van ronde pontokkies;[1]) stil, hier en daar 'n lelike kafferhond wat saggies lê te kreun. Daar roer tog iets in een van die grote strohuise, nabij die rand van die dorpie. Sag, voorsigtig word die matjie van die deurtje weggeskuif; daar kom 'n donker kaffermeisie uit. Buk-buk[2]) loop sij langs die hutjies in die skaduwe; vinnig, sonder omkijk deur die bleek-ligte ope plekke, langs die ho'e bome, waar nou en dan 'n ligplek o'er haar glij. Nou kan sij nie meer gesien word; sij is in die bos, die geheimsinnige donker bos, waar geeste is; so sê die to'erdokter. Wat sou die meisie gaan doen? Wie weet? Sij gaat baje saam met die to'erdokter weg, en daar's geeste in die bos, en d'is nag; die sterre sê omtrent middernag.

Die vollende dag: — weer is ons op die selfde plek — die son is reg bo — d'is weer stil —die dorpie glinster van die trillende, hel-wit lig, wat swaar lê om die strohuise — die blare van die bome helemaal stil; langs die bos g'n skaduw. Daar aan die ander kant soem-dreun 'n stem — daar groot kringe kaffers — in die kring op 'n ronde stomp 'n groot, bruin kaffer, groot kop, bont-rooi kombers[3]), wat blinkflits in die son; om hom gehurk die wijse met groot kierie[4]); één met 'n roer staan reg op, 'n reus. Met 'n swaar dreunstem: Hier, onse groot kaptein, Kreli, en sij groot manne, julle verstand sal jul sê wat om te doen. Mij dogter, Nongkousé, het laatste nag, toen die geeste geloop het, gegaan in die bos. Daar die groot gees het gesê: „Almal die Xosa's[5]), hul moet hul beeste dood maak almal, en verbrand hulle koorn, en mielies en kafferkoorn almal en moet wag. Dan sal die groot dag kom; nog één maan en die ou mense sal jong word, en 'n groot wind hij sal die Engelsman wegwaai; die osse sal kom uit die grond, vet; die mielie, die koorn, die kafferkoorn sal kom baje; die son, hij sal opkom rooi van die bloed van die Engelsman, en as hij tot in die helfte sal gekom het, dan sal die groot Gees hom laat terug gaan bij sij pad; dan sal die Xosa nooit meer doodgaan en die dooië mense sal almal opstaan.' Daar mij dogter, sij het gesien en gehoor. — „Ee! hee," dreun langs die kringe; die kaptein staan op met al sij groot manne en net 'n stamp op die grond, dreun dit weer op: „Eé heé, moena!" Stadig, stoot — stoot[6]), roep Kreli: „Staan-op en loop, doen so's die Groot Gees... gesê het; vertel vir al die mense, wat julle gehoor het." Daarop gaat hul uit mekaar, paar-paar, die oues ernstig fluisterend, partij nog blinker van blijdskap, 'n paar met donker o'e en bange swijge. Die da'e daarna kon gesien word in die mooi groen Xosa-land groot rookwolke, blinkend opkrullend naar bô, waar die Groot Gees is en die ...son. Hier en daar angstig deur die bosse en o'er die groen veld die loei van baje beeste; 's awends: groot, spookachtig op-dansend, hoog opspringend partij-keer, die rooi offer-vlam langs die rande; daar bô die rooiïg-skijnende, malende rook-dampe, te'en die blou lug, die blink sterrekies, die bleek, treurige maan.

Mevrouw en Consul-Generaal Van Ketwich Verschuur. Ofschoon nog niet lang te Pretoria, hebben beiden daar reeds heel veel vrienden en vriendinnen gemaakt en getoond, dat de behartiging der Nederlandsche belangen in Zuid-Afrika hun ernst is.

D'is die 27e Februarie; één maan is voorbij. Weer is ons in die selfde kafferdorpie. 'n Verpeste ruik van dooie diere hang in die lug en meng met die brandruik en die morre-geure van die fris groen bos. D'is vóór son-op — 'n sag gefluister dreun op uit die vaal skemer langs die bome — die maan is onder. Hier en daar 'n donker iets hoog in 'n boomtop. Vaal-rooi skijn dit al in die Ooste. Die wolkies begin stadig hul donkergrijs te verloor; o'eral kom 'n sagte, flou skijnsel op. Die blare ritsel saggies in die môre-luggie — daar kom 'n skreeuw van uit een van die boomtoppe; al die mensevorme rijs op as één man en 'n dof gedreun gaat die rij langs. Die son is rooi, hoor hul. — Stil weer, niks verroer. Die son is helemaal uit; bloedig rooi skijn hij deur die wasem wat van die bome en die velde oprijs. Tevrede sug hul; stil sit hul bijmekaar, moeg van die wag, in klompies opgetrek die lijve. Dit word etenstijd; maar

„Hansie."
Mevr. Johanna Brandt, schrijfster van het boeiende werk: Die Kappie Kommando

nie een gaan eet. Hul het al v'r lank nie meer ge-eet; as dit al helemaal lig is, kan mens die honger in hulle hol o'e sien, in hulle hoekerige gesigte. in hul dun arme en bene. Begerig kijk partij naar die grond, ander naar die lug. Hul mooi nieuwe komberse en krale blink in die son; die nieuwe dakke van die strohuise steek wit af te'en die vaal-donker van die klei-muurtjes en die groente daaragter. Die hele môre is daar 'n stilte as van 'n kerkhof — die Groot Gees is in die lug. Die storm word verwag, — daarvoor is hul hutjies reg-gemaak; die vet beeste uit die aarde en die mielie, die koorn en kafferkoorn word verwag, — daarvoor die bangerige naar die grond gekeerde o'e; die son sal omdraai in die lug, — daarvoor die verskrikte blikke naar die lug; die dooies sal opstaan -- daarvoor die mooi komberse, die nieuwe bont krale; die oues sal jong en mooi word — daarvoor die innig selftevrede gesigte, al word dit nou en dan deur die pijn van die honger verdonker, van 'n paar afgeleefde, vaal ou meide. — D'is middag, — die son draai nie om. Hul sal v'r Nongkousé vra : waarom? Waar is sij? Die een het haar nog nie gesien nie; en die: Miskien het die Groot Gees haar geroep Weer stilte, weer verwachting... D'is aand, — d'is nog stil en helder in die lug; g'n vernielende storm-wind; die lande is nog kaal; die groot nieuwe krale nog leeg; die wijde skure niks in.

Die son gaan onder; d'is nag. Uit die kafferdorpe deur die land 'n gehuil, 'n groot geskreeuw: „Kos, kos," is die geroep.

„Nongkousé! Grote Gees!" Maar Nongkousé hoor nie; Nongkousé is weg; waarheen?

Die droewige maan, en die donkere bos, en die stil, donker rivier, met sij stil trekkende draaikolkies, cirkelkies van draaiende water, waar in die groen wilgerboom sij lang, slap arms in droefheid laat afhang; hulle weet waar Nongkousé is.

Donkerheid is daar in Xosa-land, dood. Groen blink nog die bome en die fris, lang gras. L. d. P.

([1] Hutjes. [2]) Voortdurend bukkend [3]) Deken [4]) Stok met dikken knop. [5]) Kafferstam in 't Oosten van de Kaap-kolonie. [6]) Met horten en stooten.

NIEUWE BOEKEN.

Johanna Brandt, *Die Kappie Kommando of Boerevrouwen in Geheime Dienst.* 398 bl., gr. 8⁰. — J. H. de Bussy, 1913. — (Geïllustreerd.)

Indien wij het lijvige boek, door Mevr. Johanna Brandt, geb. Van Warmelo, bij de firma De Bussy uitgegeven, alleen naar zijn letterkundige waarde moesten beoordeelen, zou deze bespreking zeker van heel weinig geestdrift getuigen. Het boek toch lijdt aan twee groote fouten: het is geschreven aan de hand van aanteekeningen in een dagboek, door de schrijfster, toen zij nog mej. Johanna, bij verkorting Hansie, Van Warmelo heette, gedurende de donkere dagen tusschen het in bezit nemen van Pretoria door het Engelsche leger en den Vrede van Vereeniging bijgehouden; en het is oorspronkelijk geschreven in het Engelsch en door een vriend van de schrijfster — correct, zeker, maar zonder eenigen kunstzin — vertaald De schrijfster heeft haar aanteekeningen niet verwerkt en van haar materiaal geen kunstwerk kunnen maken. De vertaler heeft geen geur en kleur kunnen geven aan zijn bewerking, waar het oorspronkelijke kleur en geur miste. Eigenlijk zijn in het gansche dikke boek slechts een paar bladzijden, waar de ziel van de schrijfster openkomt: dat gedeelte, het slot, waar geen aanteekeningen haar meer bonden en waar zij plotseling zich even laat gaan; haar vrouwenziel, deerlijk geraakt en gescheurd door al de doorgestane en aanschouwde ellende, een schreeuw geeft. Het zijn de laatste bladzijden van het boek.

En misschien ... als „Hansie" haar aanteekeningen wat meer had losgelaten — en vooral — als zij dan geschreven had niet in een *aangeleerde* taal, maar in de taal van haar moeder (het Afrikaansch) of in de taal van haar vader (Nederlandsch), — misschien ware haar boek wat minder omvangrijk geworden, doch hadden de nu dikwijls zoo dorre en droge bladzijden ook eigen leven, geur en kleur gekregen.

Mevrouw Van Warmelo, Hansie's moeder, die als kind met de Voortrekkers uit Natal in Transvaal kwam, later gehuwd met wijlen Ds. Van Warmelo, den Nederlandschen predikant bij de Transvaalsche voortrekkers.

In trouwe: een Zuid-Afrikaner van naam heeft geruimen tijd geleden aan zijn landgenooten den raad gegeven: schrijft menschen! schrijft,

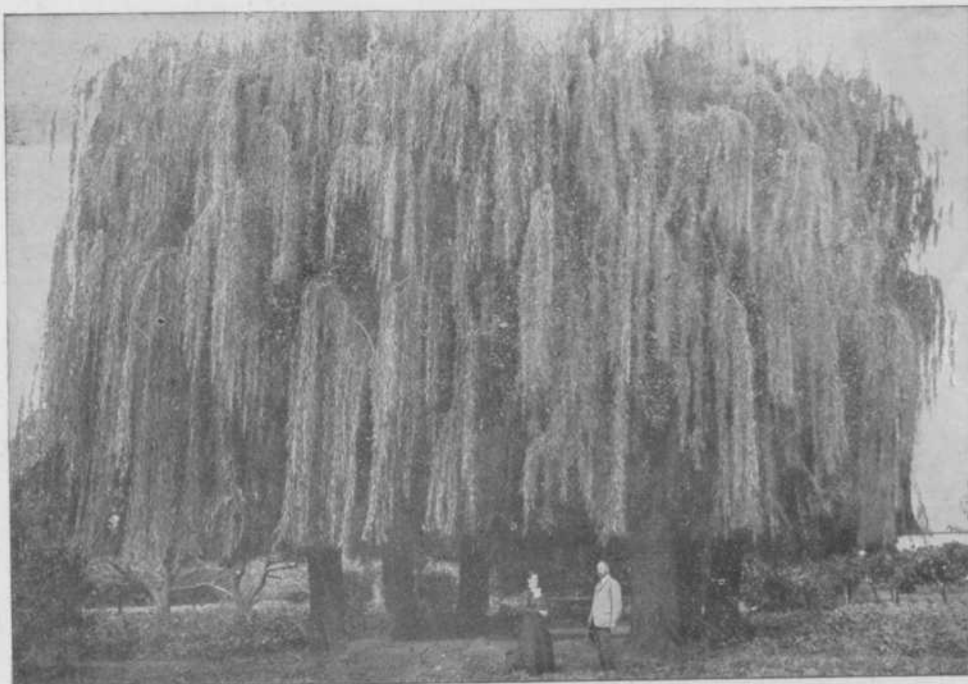
mooi of leelijk, lang of kort, maar schrijft, want, hoe meer er geschreven en gedrukt wordt, hoe meer er gelezen zal worden, hoe meer schrijvers er noodig zullen zijn, hoe meer goede schrijvers er op den duur zullen komen. Wij kunnen dien raad gerust aanvaarden. Zoolang het drukken en uitgeven van wat geschreven wordt, nog geld kost, zal er niet zoo spoedig een overproductie van drukwerk in Zuid-Afrika komen; de uitgevers zullen er wel voor zorgen. Maar *dit* kwaad steekt toch in het advies, dat het een vrijbrief bevat voor menschen, die met den besten wil der wereld niet iets goeds zouden kunnen schrijven, om het toch maar te beproeven, ook al hebben zij nu heelemaal niets te vertellen wat hun landgenooten bij mogelijkheid kan interesseeren. Nu gaat in dit opzicht Mevr. Brandt beslist en geheel-en-al vrij uit. Achten wij het onzen plicht, aanmerking te maken op den vorm van haar werk, den inhoud moeten wij naar geheel anderen maatstaf beoordeelen. Het zou jammer, zeer jammer geweest zijn, als zij haar aanteekeningen steeds voor het publiek verborgen had gehouden. Een schrijver als Gust. Preller zou van die notities zeker een kunstwerk, een levend brok proza hebben gemaakt. Nu Mevr. Brandt er de voorkeur aan heeft gegeven, zelf haar dagboek te redigeeren, zijn wij haar niettemin daarvoor dankbaar.

J. Lub,
de Nederlandsch-Afrikaansche schrijver van „Het Zwarte Gevaar" en andere, reeds populair geworden bundels korte verhalen en schetsen uit het Zuid-Afrikaansch leven.

Toen de Engelschen Pretoria hadden bezet, was er in Afrikaner en Afrikaansch-gezinde kringen volslagen moedeloosheid. Doch niet lang duurde het, of er vormde zich onder de moedeloozen een kleine kring van vaderlanders, die, ofschoon zij om allerlei redenen hun land en volk niet in het veld konden dienen, toch de gedachte niet konden verdragen van werkloos te blijven in de betrekkelijke rust van de hoofdstad, waar daarbuiten nog zoo hevig werd gestreden en geleden. Die kring omvatte, om met Grant Allen te spreken, „all sorts and conditions of men", en ook, neen: vooral vrouwen, jonge en bejaarde, die met al de taaiheid en de vindingrijkheid van hun ras en hun geslacht op hun wijze hun volk bleven dienen. Dit was het Kappie-kommando, de groep van vrouwen, die, onder de oogen van het Engelsche legerbestuur, in voortdurende aanraking met hoogere en lagere officieren, in haar woningen schuilplaats boden aan Boeren-verkenners, die in de stad kwamen spionneeren; die hun kleeren verschaften, voedsel, drank, zelfs proviand en oorlogsbenoodigdheden als koffie en spijkers voor hoefbeslag; die spionnen verborgen hielden, soms dagen achtereen; die brieven doorsmokkelden van vrienden der strijdende Boeren in Pretoria naar de kommando's, naar de officieren te velde; die van H. M.'s post gebruik wisten te maken om brieven met oorlogsnieuws door te zenden zelfs aan personen als President Kruger, en die, nooit verlegen om „een nieuwe plan" te vinden, als de reeds langer gevolgde weg niet meer veilig bleek, tot het laatste oogenblik toe den Britschen censor en het „Intelligence Department" wisten te verschalken.

Ons boek geeft een uitvoerige beschrijving van tal van gebeurtenissen, die dezen gevaarlijken arbeid van dezen „geheimen dienst" hebben gekenmerkt. Johanna van Warmelo was, met haar moeder, de ziel van dezen kring: „Hansie" steeds er op uit om ook de stoutste stukjes te wagen en het onmogelijke te beproeven, omdat zij 't niet verdragen kon, dat niets gedaan werd, wanneer om een daad werd gevraagd; haar moeder de plannen vindend, kalm, rustig, als een echte voortrekkersvrouw, wanneer het jonge meisje geen uitweg meer vond.

Die Kappie Kommando.
Groep van zes treurwilgen bij de woning van Mevr. Van Warmelo (Harmonie) dicht bij Pretoria, waar zoo menig plan werd uitgebroed om nieuws door de Engelsche linie te smokkelen en waar zoo menig spion der Kommando's berichten, rust, kleeren en verfrissching vond.

„Die Kappie-kommando" is daarom een monument, door een beschaafde en vaderlandslievende vrouw gesticht ter eere van de duizenden vrouwen, die voor hun volk ellende hebben gedragen en zwijgend den dood zijn ingegaan. Ook van dat lijden geeft het boek, niet door zijn vorm, maar door den inhoud,

nog steeds hevig ontroerende bladzijden. Doch meer nog getuigt het van vrouwen, die meer konden doen dan lijden, die leden *en* streden, die daden verrichtten, welke geen geruisch veroorzaakten en die de pers niet kon schilderen, doch die weer eens, nu zij eindelijk zijn geopenbaard, getuigenis afleggen van de groote, onbedwingbare levenskracht, welke in het Zuid-Afrikaansche volk leeft en blijft leven, en die, wat ook hen, die alleen bewondering kunnen gevoelen voor geheel vlekkelooze helden, in de Afrikaners telkens weer mag teleurstellen, voortdurend in het vertrouwen bevestigen, dat het Zuid-Afrikaansche volk onze bewondering waard blijft.

De geadresseerde enveloppe van een brief, door den Republikeinschen „geheimen dienst" den Britschen censor ten spijt, President Kruger toegezonden.

Johanna Brandt's boek,.. neen, 't is toch maar goed, dat zij geen „kunst" heeft willen scheppen. Slechts een *groot* kunstenaar kan door den schoonen schijn van zijn werk het wezen der werkelijkheid sterker en scherper doen uitkomen dan het onopgesmukte relaas van de gebeurtenissen, vervat in een eenvoudig dagboek. Wie geen groot kunstenaar is en toch historie wil schrijven, stelle zich met den rol van den eenvoudigen kroniek-schrijver te vreden.

„Die Kappie kommando" is een goede kroniek. Wij wenschen het boek zeer, zeer vele lezers, toe, vooral onder de vrouwen van Zuid-Afrika.

* * *

J. Lub, *Het Zwarte Gevaar*; 2e Bundel Hollands-Afrikaanse Schetsen, geillustreerd door Erich Meijer; 69 blz. kl. 8⁰. J. H. de Bussy, 1913.

J. Lub dient zich aan als kunstenaar. Geen kunstenaar met groote eerzucht, die met niets minder dan met het heldendicht en het groote drama te vreden is, maar toch een kunstenaar, een schilder-met-de-pen van binnenhuisjes en genrestukjes. Niet alleen *wàt* hij vertelt, maar ook *hoe* hij vertelt, heeft onze belangstelling. Het laatste zelfs meer dan het eerste, omdat de gevallen, die hij ons mededeelt, in den regel nauwelijks belangwekkend genoeg zijn voor de rubriek „Gemengd Nieuws" in de dagbladen. Lub wenscht, dat wij belangstelling gaan koesteren voor de menschen en de dingen, die hij bij voorkeur beschrijft: den zelfkant van het groote mijnkamp, dat zich de allures aanmatigt van een groote stad en het tòch niet is, maar dat in de

Pretoria. 12 Feb. 1902
Van Hoofd van [illegible]
aan President.
Met de commando
gaat alles nog zoowat
hetzelfde als toen ik
Pres. hier was. Wy hebben
veel ammunitie genomen in
de laatste tyd – geen gebrek aan
voedsel, paarden tamelyk goed
maar kleeren schaars. Ik was
drie weken geleden by Com. Gen.
Alles wel daar – regeering gezond
burgers vol moed. Goede berichten
ontvangen van Pres. Steyn – alles
volop in Vry Staat. Kolonisten sluiten
nog dagelyks aan. Gen. Botha is
in dist. Ermelo met 1,000 man;
de la Rey tusschen Klerksdorp en
Rustenburg, 1,500 man; Beyers by
Pietersburg, 1,000 man; Muller by
Pelgrimsrust op lyn Delagoa 6 of 700 man;
Piet Viljoen tusschen Heidelberg en
Middelburg, 1,200 man; Chris. Botha
dist. Utrecht, 600 man; Smuts is met
1500 man naar de Kolonie. Deze

Eerste bladzijde van den hierboven genoemden brief aan President Kruger, op 12 Februari 1902 uit Pretoria verzonden met tal van oorlogsberichten.

zyn alleen de groote commando's –
er zyn velen onder onder officieren,
van 100 of paar honderd man.
Gevechten: 15 Jan. Gen. Botha slaags
geweest met vyand. Van ons 3 dood
gewond, van vyand 46 dood, 92 gewond,
150 gevangen genomen – 200 paarden
15,000 kleingeweer am. Groote over-
winning by Com. Gen. 3de dezer, maar
nog geen rapport ontvangen. Overal
kleine gevechten. Laatste tyd veel prisoniers
van ons genomen, veroorzaakt door
zwakheid van paarden, maar nu gaat het
beter. Rey heeft een paar kleine overwinning
gehad. Dec. 25 de Wet slaags geweest
naby Frankfort – een kamp van 500
sterk ingenomen – 150 Engelschen dood en
gewond, 200 gevangenen, 2 Armstrongs
genomen met 400 bommen, 1 Nordenveldt
met 2,500 bommen Maxim patronen,
150,000 klein geweer am. al de paarden
en ossen. Dagelyks wordt van de
vyand afgenomen. Gezondheid
der burgers zeer goed – [illegible]
Onze verliezen zoals altyd
wonderbaarlyk klein. Door
onze volharding en geloof
hopen wy een zekere over-
winning te behalen.

Tweede bladzijde van den zelfden brief, geschreven aan de binnenzijde van een enveloppe met citoensap. Indien het blad werd warm gemaakt, kwamen de letters duidelijk leesbaar te voorschijn.

dertig jaren van zijn bestaan niettemin de gelegenheid heeft gevonden om een bevolking van verongelukten, gedeclasseerden en misdadigers bij elkaar te brengen — voor menig modern schrijver nog steeds een geliefkoosd terrein voor zijn jacht op modellen. Indien wij naar hem zullen luisteren, dient zijn verhaal een kunstwerk te zijn. De schrijver vergeve ons, als wij meenen, dat hij, ofschoon hij reeds twee bundels in druk heeft en een tweeden druk van een dezer vroegere bundels heeft mogen verzorgen, nog niet verder is dan een goed dilettant.

Deze nieuwe bundel ontleent zijn titel „Het Zwarte Gevaar" aan de schets, die het deeltje opent en de langzame verwording beschrijft van een kaffer, die, als knaap te Johannesburg gekomen, ten slotte terecht komt in de zwarte misdadigerswereld. Wij vinden er verder een typeering in van een „stiff", den door afkeer van gezetten arbeid en door de „omstandigheden" in de modder gesleurden immigrant; vrouwen en mannen, die, als paupers overal doen, hun vernedering en verwaarloozing alleen kunnen dragen, omdat zij omringd zijn van lotgenooten; en dan nog enkele grappige stukjes en een schets van een paar Hollanders, die gearbeid hebben aan den aanleg van den spoorweg door het Transvaalsche lageveld en daar, op twee na, het leven lieten; van deze twee sneuvelde er één op Elandslaagte, en de andere werd er invaliede.

Deze laatste schets is de eenige, die wij, met een schildersterm: „uit de verf" kunnen noemen. Is het, omdat Lub, die toch een Nederlander is, zijn lang verblijf in Transvaal ten spijt, onder zijn landgenooten de modellen vindt, die hij het best begrijpt?

Lub blijft in zijn werk heel erg aan de oppervlakte. Al zijn werk is slecht gebouwd. 't Is ongelijk van structuur, dikwijls slordig — slordig van taal, slordig van denken, — en hoe langer zijn schetsen worden, hoe sterker de fouten te voorschijn komen. Waar Lub grappig wil zijn, wordt hij — als Melt Brink, die zijn evenbeeld is onder de dichters van Zuid-Afrika — gaarne grof. Waar hij gevoelig wil wezen, wordt hij spoedig sentimenteel. Waar hij natuurbeschrijving moet geven, weet hij geen weg en geeft een slordige vermenging van de oude, catologiseerende beschrijvingsmethode en een onbegrepen impressionisme. Zóó iets ('t zijn de beginregels van de eerste schets):

„De winteravondzon glansde [als de juffrouw van de strijkinrichting] de lange gouden grashalmen van 't veld [gras groeit n.l. op 't veld]; een koude wind dwaalde [!] over de vlakte [zeker dronken] en deed de dorre takjes van de doornboomen rondom de kleine kraal ritselen [afgeschreven uit het schrift van één van 's heeren Lub's schoolvriendjes?] en de dikkere takken [vooral de dikk*ere*, niet de dikke of dikste] kraken, *als* boden ze weerstand aan een onzichtbare macht [griezelig], die ze uit hun winterslaap wilde wakker maken [dat weerstand bieden, *leek* maar zoo; dat wakker willen [!] maken is een feit — zegt Lub] . . ." enz.

Wij willen zeggen, dat Lub zoo niet *mag* schrijven. Hij *kan* beter, als hij *wil*, en hij *moet* beter *willen*, omdat hij zijn schetsjes laat drukken en door zijn uitgever laat verkoopen als litteratuur, en niet als gemengde kranten-berichtjes. Zeker, 't boekje „laat zich wel lezen", en er wordt zoo heel veel gedrukt, dat *veel* minder is dan dit werk; en er is nog zoo weinig *goede* litteratuur in Zuid-Afrika voortgebracht, dat men ook voor dilettantenwerk een woord van lof moet kunnen vinden. Maar, als Lub nu eens niet als dilettant wil worden aangemerkt; en als in een land met een litteratuur-in-de-kinderschoenen een schrijver, die het tot een tweeden druk heeft gebracht, wel als voorbeeld moet worden genomen door de „beginners"? Dan mag iemand, die 't wèl meent met de Zuid-Afrikaansche litteratuur, geen genade voor recht laten gelden. De jongere Nederlandsche schrijfkunst telt de voorbeelden bij tientallen, bij honderdtallen, *hoe* schetsen en korte verhalen kunnen worden geschreven, om *goed* te zijn. Zooals Lub schrijft, is 't *niet* goed. En als hij *moeite wilde doen*, en niet zoo heel vlug op dilettantenmanier tevreden was met wat hij heeft voortgebracht, zou hij eens een paar jaren niets laten drukken en zijn smaak en zijn stijl en zijn taal ontwikkelen en vormen door gezette studie van zijn Nederlandsche voorgangers van nu en vroeger.

De uitgever van den aangekondigden bundel zal van dit ons oordeel geen last hebben. Lub's boekjes behooren tot het soort, dat „gemakkelijk verkoopt", omdat zij zich lekker laten lezen door de menschen, wien 't onverschillig laat, wàt zij aan lectuur in handen krijgen, als 't hen maar een uurtje aangenaam bezig houdt. Aangenaam bezighouden op die manier (en op 'n manier) doet „Het Zwarte Gevaar" zeker.